

اریک فروم

جامعہ سیالہم

ترجمہ اکیبر تبریزی

انتشارات بہجت

فهرست مطالب

پیش‌گفتار..... ۱۳

فصل اول

آیا ما از سلامت روان برخوردار هستیم؟ ۱۷

فصل دوم

آیا یک جامعه می‌تواند بیمار باشد؟ ۲۹

تشخیص نشانه‌های سلامت ۳۱

فصل سوم

موقعیت انسان / کلید تحلیل روانی اومانیزم ۴۳

موقعیت انسان ۴۵

نیازهای انسانی که از شرایط هستی سرچشمه می‌گیرد ۵۲

الف - وابستگی در برابر عشق به خود ۵۴

ب - تعالی - خلاقیت در برابر ویرانگری ۶۱

پ - ریشه‌دار بودن - برادری در برابر عشق حرام ۶۳

ت - احساس هویت - استقلال فردی در برابر وابستگی گروهی ۸۵

ج - نیاز به معیاری برای جهت‌گیری شخصی و صمیمیت و دل‌بستگی - تعقل در برابر بی‌منطقی ۸۸

فصل چهارم

سلامت روان و جامعه ۹۳

فصل پنجم

- انسان در جامعه‌ی سرمایه‌داری ۱۰۷
- منش اجتماعی ۱۰۹
- ساختار سرمایه‌داری و منش انسان ۱۱۴
- الف - سرمایه‌داری در قرون هفدهم و هجدهم ۱۱۴
- ب - سرمایه‌داری قرن نوزدهم ۱۱۶
- پ - جامعه‌ی قرن بیستم ۱۳۳
۱. دیگرگونی‌های اجتماعی و اقتصادی ۱۳۳
۲. دیگرگونی‌های منشی ۱۴۰
- الف - تحلیل کمی و تجرید (انتزاع) ۱۴۰
- ب - بیگانگی ۱۵۰
- پ - جنبه‌های مختلف دیگر ۱۸۱
۱. اقتدار بی‌هویت - هم‌رنگی ۱۸۱
۲. اصل عدم محرومیت ۱۹۲
۳. تداعی آزاد و گفت‌وگوی آزاد ۱۹۵
۴. خرد، وجدان، دین ۱۹۸
۵. کار ۲۰۶
۶. دموکراسی ۲۱۲
۳. بیگانگی و سلامت روان ۲۱۹

فصل ششم

- علائم و تشخیص‌های بیماری ۲۳۷
- قرن نوزدهم ۲۳۹
- قرن بیستم ۲۴۷

فصل هفتم

- پاسخ‌های گوناگون ۲۶۳
- بت پرستی قدرنگرا ۲۶۹
- سرمایه‌داری برتر ۲۷۴
- سوسیالیسم ۲۸۰

فصل هشتم

- راه‌هایی که به سلامت روان می‌انجامد ۳۰۵
- ملاحظات کلی ۳۰۷
- تحول اقتصادی ۳۱۴
- الف - مسئله‌ی سوسیالیسم ۳۱۴
- ب - اصل سوسیالیسم کمونیتارین ۳۲۰
- پ - ایرادات اجتماعی - روان‌شناسی ۳۲۴
- ت - علاقه و مشارکت به منزله‌ی محرک ۳۳۷
- ث - توصیه‌های عملی ۳۶۰
- تحول سیاسی ۳۷۸
- تحول فرهنگی ۳۸۳

فصل نهم

- خلاصه - نتیجه ۳۹۳

پیش‌گفتار

این کتاب ادامه‌ی کتاب «گریز از آزادی» است که ۱۵ سال پیش نوشته شد. در کتاب «گریز از آزادی» سعی کردم نشان دهم که هدف جنبش‌های توتالیتری، فرار از آزادی‌ای است که انسان در دنیای کنونی به‌دست آورده است: انسانی که از قیود قرون وسطایی رها شده بود ولی آزادی لازم را برای بناکردن زندگی‌ای که بر بنیاد خرد و عشق باشد نداشت. لذا به‌منظور کسب امنیت و آرامش، به‌پیشوا و برتری نژاد و یا کشور تسلیم شده بود.

در کتاب «جامعه‌ی سالم» کوشش کرده‌ام نشان دهم که زندگی در دموکراسی قرن بیستم نیز از چندین نظر نوعی دیگر گریز از آزادی است. و تجزیه و تحلیل این گریز مبتنی بر «ازخود بیگانگی»، موضوع عمده‌ی این کتاب است.

«جامعه‌ی سالم» از لحاظ دیگری نیز، هم ادامه‌ی «گریز از آزادی» و هم تا حدی دنباله‌ی کتاب «انسان برای خویشتن» است. در هر دو کتاب مکانیسم روان‌شناسی را که منظور اصلی است مورد بحث قرار داده‌ام. در «گریز از آزادی» به‌خصوصیت قدرت‌گرایی (سادیسم، مازوخیسم و غیره) پرداخته‌ام. در کتاب «انسان برای خویشتن» جهت‌گیری‌های مختلف خود و منش را که جانشین نظریه‌ی فروید درباره‌ی «لیبیدو»^۱ است بیان داشته‌ام. در کتاب حاضر سعی کرده‌ام به‌طور سیستماتیک مفهوم اساسی

آنچه را که من «تحلیل روانی^۱ اومانیستیک» نامیده‌ام روشن سازم. بدیهی است نظراتی که در گذشته بیان شده کنار گذاشته نشده‌اند ولی درباره‌ی آنها به‌اختصار سخن گفته‌ام تا امکان کافی برای ابراز نتایج مشاهدات و تفکرات سال‌های اخیرم فراهم آید.

امیدوارم خواننده‌ی کتاب‌های قبلی من به‌سهولت تداوم افکار و همچنین بعضی تغییرات را که منتهی به‌تذات اصلی تحلیل روانی اومانیستیک است دریابد: بدین معنی که ریشه‌ی احساسات انفعالی انسان در نیازهای غریزی نیست، بلکه در شرایط ویژه‌ی زندگی وی، در نیاز به‌یک وابستگی جدید انسان و طبیعت است، پس از آنکه بشر پیوند اولیه‌ی خود را که در مرحله‌ی «پیش انسانی» داشت از دست داد. گرچه در این مورد من با فروید اختلاف‌نظر دارم، ولی عقاید من بر مبنای کشف‌های اساسی‌ای است که وی از تجربیات خود بر روی نسل معاصر خویش به‌دست آورده است. گرچه در این کتاب انتقاداتی صریح و ضمنی از فروید به‌عمل آمده، ولی به‌صراحت اعلام می‌دارم که خطرات عظیمی در بعضی گرایش‌های تحلیل روانی به‌چشم می‌خورد. بدین معنی که ضمن تنقید از برخی اشتباهات مکتب فروید، بعضی از خطاها، همچنین با ارزش‌ترین بخش‌های تعلیم فروید: یعنی روش علمی وی، برداشت‌های تکاملی وی، و طرز تلقی او از ضمیر ناخودآگاه به‌منزله‌ی نیرویی غیرمنطقی و نه مجموعه‌ای از اندیشه‌های نادرست، ندیده گرفته می‌شود. به‌علاوه؛ این خطر نیز وجود دارد که تحلیل روانی یکی دیگر از نشانه‌های ویژه‌ی طرز تفکر فروید، جسارت مقابله و مبارزه با افکار عمومی را از بین ببرد.

لاجرم این کتاب از تجزیه و تحلیل انتقادی ارائه شده در «گریز از آزادی»، به‌توصیه‌های ملموس برای جامعه‌ی سالم می‌رسد. نکته‌ی اصلی در این نیست که آنچه در آخر کتاب توصیه شده لزوماً صحیح است؛ بلکه منظور این است که پیشرفت، زمانی آغاز می‌شود که دگرگونی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، همزمان انجام گیرد. و تغییر منحصر و محدود به‌یک جنبه، مانع پیشرفت جامع و کلی است.